

Onderzoeksnotitie voor de Onderzoeksraad
voor Veiligheid gebaseerd op de NEA-surveys
2021-2023

Arbeidsveiligheid Poolse werknemers in routinematige, lichamelijke arbeid

TNO 2024 R11941 – 17 oktober 2024

Arbeidsveiligheid Poolse werknemers in routinematige, lichamelijke arbeid

Onderzoeksnotitie voor de Onderzoeksraad voor
Veiligheid gebaseerd op de NEA-surveys 2021-2023

Auteurs	Karolus Kraan, Hardy van de Ven
Rubricering rapport	TNO Public
Aantal pagina's	21 (excl. voor- en achterblad)
Aantal bijlagen	1
Projectnummer	060.56079

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

© 2024 TNO

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
1 Inleiding.....	5
2 Methode, data en operationalisering.....	7
3 Resultaten	12
4 Samenvattend.....	15
Bijlage	17

1 Inleiding

De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft in het kader van een onderzoek naar de veiligheid van arbeidsmigranten aan TNO gevraagd of het mogelijk is met monitordata meer inzicht te krijgen in de veiligheid op het werk van arbeidsmigranten met laaggeschoold werk, in het bijzonder uit Midden- en Oost-Europese landen (MOE-landen). Dit is ter aanvulling op eigen primair kwalitatief onderzoek van de Onderzoeksraad. Deze notitie presenteert de resultaten van de studie die TNO heeft uitgevoerd.

We hebben gebruik gemaakt van de monitordata van de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA¹), jaargangen 2021-2023. Het betreft dus de jaren na het verschijnen van het rapport van de commissie Roemer. Met de NEA bereiken TNO/CBS jaarlijks (netto) circa 60.000 werknemers. Bij deze werknemers wordt een groot aantal thema's bevraagd rond het werk en werkomstandigheden. Door de continue monitoring kunnen trends worden gevolgd. De NEA bevat ook diverse indicatoren over veiligheid op het werk en arbeidsongevallen. Daarbij betreft het zowel de uitkomstmaten (daadwerkelijke ongevallen) als determinanten van veiligheid op het werk (het doen van gevaarlijk werk, mate van autonomie etc.). Ook bevat de NEA diverse achtergrondkenmerken, zoals sector, opleiding, leeftijd, geslacht en het werken in een uitzendconstructie.

Door de grootschalige opzet van de NEA en de weging zijn de resultaten representatief voor de werknemers in Nederland. Er is in de NEA geen indicator beschikbaar over het wel of niet zijn van een arbeidsmigrant. Wel is er NEA-data beschikbaar over de regio van herkomst en voor een selectie ook het herkomstland (o.a. Polen). In de NEA-jaargangen 2021-2023 was het echter niet direct mogelijk om alle MOE-landen te identificeren, maar wel Polen als herkomstland. Omdat uit eerdere jaargangen van de NEA - toen wel alle herkomstlanden standaard beschikbaar waren - bleek dat Polen ruim driekwart van de werknemers uit de MOE-landen vertegenwoordigt (zie ook Monitor arbeidsongevallen 2023²), is in afstemming met de Onderzoeksraad besloten om de analyses te richten op werknemers met als herkomstland Polen. Het is aannemelijk (zie ook volgende paragraaf) dat de verdeling van de Polen uit de onderzoeksgroep over sectoren vergelijkbaar is met die waar werknemers uit andere MOE-landen werken. Om zo dicht als mogelijk tegen de gebruikelijke definitie van arbeidsmigrant (zie bijv. definitie van het Interdepartementaal Project Arbeidsmigranten) te komen, hebben we getracht om bij de selectie van de groep uit de NEA het criterium eenvoudig/routinematig werk te combineren met een inkomen van maximaal 130% WML. Dit bleek echter niet mogelijk omdat de aantallen daarmee te klein werden. Daarom is de combinatie herkomstland Polen en eenvoudig/routinematig en lichamelijk werk gemaakt.

De Onderzoeksraad en TNO hebben vervolgens een beperkte set aan arbeidsveiligheid gerelateerde uitkomstmaten en mogelijke determinanten geselecteerd. Deze passen bij het analytisch kader dat de Onderzoeksraad heeft opgesteld omtrent factoren die ervoor zorgen dat "barrières die ongevallen moeten voorkomen of de gevolgen ervan moeten beperken, minder effectief zijn voor arbeidsmigranten" (zie volgende paragraaf). Deze notitie

¹ Zie ook [Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden](#); of [NEA in vogelvlucht](#)

² Zie ook: Nederlandse Arbeidsinspectie (2024). Monitor arbeidsongevallen 2023. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. <https://www.nlarbeidsinspectie.nl/publicaties/rapporten/2024/08/26/monitor-arbeidsongevallen-2023>

presenteert daarvoor de beschrijvende resultaten, waarbij de percentages in de onderzoeksgroep van arbeidsmigranten (i.c. Polen met eenvoudig/routinematig en lichamelijk werk) steeds worden vergeleken met die van een referentiegroep.

Achtereenvolgens komen in de volgende paragrafen de methodologie (data en operationalisatie van het analytisch kader), de resultaten en de samenvatting aan bod.

2 Methode, data en operationalisering

Deze notitie maakt gebruik van de NEA; een grootschalige, jaarlijkse representatieve steekproef onder werknemers. Het steekproefkader van de NEA wordt gevormd door werknemers die woonachtig zijn in Nederland - i.e. ingeschreven staan in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) - en de Nederlandse of Engelse taal machtig zijn. Voor de analyses hanteren we dat een (sub)groep moet bestaan uit minimaal 100 respondenten. Dat maakt dat de betrouwbaarheid waarmee uitspraken over een steekproefresultaat - zoals een percentage - groter is (met andere woorden, de kans op het vinden van een vergelijkbaar percentage/puntschatting in een andere steekproef is dan groter), en we het resultaat beter kunnen generaliseren naar de grotere populatie (waaruit de steekproef afkomstig is). Om die reden moeten we de NEA's van 2021, 2022 en 2023 samennemen. Zoals in de inleiding aangegeven bestaat de onderzoeksgroep waarop we ons richten uit Poolse arbeidsmigranten, aangezien we voor de andere MOE-landen alleen uit 2021 gegevens hebben. Zoals tabel 1 toont, vormen zij ook verreweg de grootste groep in de NEA 2021: ruim drie kwart van alle respondenten uit de MOE-landen in 2021.

Tabel 1: MOE-landers met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk in de NEA2021 (Herkomstland CBS-definitie)

MOE-land:	Percentage van de totale NEA 2021 (gewogen)	Percentage van de Moe-landers in de NEA 2021 (gewogen)
Hongarije	0,23	5,36
Bulgarije	0,21	4,82
Polen	3,26	76,36
Roemenië	0,38	8,84
Letland	0,07	1,71
Estland	0,06	1,35
Litouwen	0,07	1,56

Bron: NEA (TNO/CBS).

De onderzoeksgroep

In de NEA die in 2021, 2022 en 2023 tezamen 172.553 respondenten omvat, heeft 1,4% van de werknemers Polen als herkomstland (CBS-definitie) (gewogen percentage); dat komt overeen met 1.287 respondenten (ongewogen).

Als we vervolgens kijken naar het beroepsniveau waarop zij werken (complexiteit en omvang van taken), zien we dat 21,1% werkt in een beroep met eenvoudig en routinematig lichamelijk en handmatig werk - vergeleken met slechts 7,7% op dit beroepsniveau in de rest van de NEA.

Om aan een voldoende aantal te komen voor de analyses en betrouwbaarheid van bevindingen hebben we zoals gezegd verschillende jaren samengenomen; het betreft de jaren na het verschijnen van het rapport van de commissie Roemer. De aantallen staan in tabel 2.

Tabel 2: Samenstelling onderzoeksgroep naar jaar (ongewogen aantallen)

	2021	2022	2023	Totaal
Polen met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk	59	98	99	256

Bron: NEA (TNO/CBS).

In het vervolg van deze analyses is deze groep van 256 respondenten geselecteerd, dus de Polen in beroepen met eenvoudig en routinematig lichamelijk en handmatig werk. Zij worden vergeleken met de 7,7% (10.654) overige werknemers die werken in een beroep met eenvoudig en routinematig lichamelijk en handmatig werk (voor het gros bestaande uit werknemers met Nederland als herkomstland).

Tabel 3 toont de achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep en vergelijkt deze ook met de referentiegroep van de overige werknemers. Uit de dertien sectoren (zie Tabel 1, kolom 1) die de Standaardbedrijfsindeling onderscheidt - en die onder andere het CBS hanteert -, ontbreken de ICT-sector en financiële dienstverlening. Met andere woorden, hier zijn geen werknemers uit de onderzoeksgroep (en referentiegroep) werkzaam.

De vergelijking omvat de verdeling naar sectoren, geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Percentages zijn kolompercentages, en zijn getoetst met de Pearson χ^2 -test (horizontale vergelijkingen). Gemiddelden zijn getoetst met de t-test.

De belangrijkste - statistisch significante - bevindingen zijn als volgt:

Sector

- Landbouw: Een hoger percentage Poolse werknemers met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk, werkt in de landbouw (8,1%) in vergelijking met de referentiegroep (2,6%).
- Industrie: ook zijn werknemers uit deze groep vaker werkzaam in de industrie (17,3% vs. 10,5%).
- Bouw: in de bouw zijn zij ook iets oververtegenwoordigd (1,3% vs. 0,5%).
- Vervoer: werknemers uit de onderzoeksgroep zijn vaker werkzaam in de vervoersector incl. opslag en distributiecentra (13,3% vs. 6,1%).
- Zakelijke dienstverlening: ook in de zakelijke dienstverlening (waaronder bijvoorbeeld ook de schoonmaakbranche en uitzendbranche vallen) is er enige oververtegenwoordiging (25,3% vs. 19,7%).

Geslacht

- Vrouwen: Het aandeel vrouwen is hoger in de onderzoeksgroep (59,4%) dan in de referentiegroep (48,1%).

Leeftijd

- 25 tot en met 54 jaar: Een veel hoger percentage Poolse werknemers met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk valt in deze leeftijdsgroep (75,1%) vergeleken met werknemers in de referentiegroep (32,9%).

Hoogst behaalde opleidingsniveau

- Middelbaar opleidingsniveau (HAVO-MBO): Werknemers met dit opleidingsniveau zijn iets oververtegenwoordigd (38,8%) vergeleken met de onderzoeksgroep (33,4%).
- Hoog opleidingsniveau (HBO-WO): In de onderzoeksgroep zien we een hoger percentage hoog opgeleiden (14,2%) vergeleken met de referentiegroep (7,0%), terwijl ze dus routinematig/eenvoudig lichamelijk werk uitoefenen.

De referentiegroep hebben we vervolgens zodanig herwogen (gelijkgetrokken, oftewel 'statistical matching') dat die vergelijkbaar is met de onderzoeksgroep naar sector, geslacht en leeftijd. Met andere woorden, de (drie-dimensionale) verdeling van de kenmerken sector * geslacht * leeftijd (in drie categorieën) is nu gelijk in beide groepen.

We illustreren dit met het volgende fictieve voorbeeld. Stel:

- in de onderzoeksgroep komt (onder andere) 1 vrouw voor van 40 jaar, werkzaam in de landbouw, en 2 mannen van 25 jaar uit de handel,
- in de referentiegroep gaat het om 20 vrouwen met die kenmerken (40 jaar, in de landbouw) en 10 mannen met die kenmerken (25 jaar, in de handel),

dan laten we met *weging* deze 20 vrouwen uit de referentiegroep minder sterk meetellen: we kennen ze een weegfactor toe van 0,5 (en daarmee tellen ze tezamen als 10 personen ($0,5 \times 20$). Om de verhouding mannen vergelijkbaar te maken met die van de onderzoeksgroep kennen we hen een weegfactor toe van 2 ($2 \times 10 = 20$). Daarmee wordt 'na weging' de verhouding man-vrouw met de sector- en leeftijdskenmerken overeenkomstig aan die in de onderzoeksgroep (1:2).

Daarmee is de samenstelling van de onderzoeksgroep op deze combinaties van drie achtergrondkenmerken overeenkomstig met de samenstelling van de referentiegroep. Met andere woorden, in de navolgende analyses zijn verschillen tussen Polen met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk en de referentiegroep onafhankelijk van verschillen in sector, geslacht en leeftijd.

Tabel 3: Achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
Sector		
- Landbouw	8,1%▲	2,6%▼
- Industrie	17,3%Δ	10,5%▽
- Bouw	1,3%Δ	0,5%▽
- Handel	21,6%▼	37,1%▲
- Vervoer	13,3%▲	6,1%▼
- Horeca	4,5%▼	12,2%▲

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
- ICT	0%	0%
- Financiële dienstverlening	0%	0%
- Zakelijke dienstverlening	25,3%Δ	19,7%▽
- Openbaar bestuur	0,5%	0,2%
- Onderwijs	0,8%	0,5%
- Zorg	6,6%▽	9,9%Δ
- Recreatie	0,4%	0,7%
N	485	11.190
Geslacht		
- Man	40,6%▼	51,9%▲
- Vrouw	59,4%▲	48,1%▼
N	485	11.190
Leeftijd		
- 15 t/m 25	14,3%▼	48,0%▲
- 25 t/m 54	75,1%▲	32,9%▼
- 55 t/m 75	10,7%▼	19,1%▲
N	485	11.190
Hoogst behaalde opleidingsniveau		
- Laag (<=VBO)	47,0%▼	59,5%▲
- Midden (HAVO-MBO)	38,8%Δ	33,4%▽
- Hoog (HBO-WO)	14,2%▲	7,0%▼
N	402	10.529

Bron: NEA 2021, 2022 en 2023; TNO/CBS (gewogen percentages). De symbolen ▲ (percentage is hoger dan in de andere groep) en ▼ (percentage is lager) geven aan dat het resultaat significant is (op niveau $p < 0,05$. Met andere woorden, een statistisch kleine kans dat het resultaat op toeval berust) én relevant (Cohen's $d \geq 0,20$). De symbolen Δ en ▽: het verschil is significant ($p < 0,05$) maar het resultaat is niet relevant/zwakke samenhang (Cohen's $d < 0,20$).

Analytisch kader en operationalisatie

Het analytisch kader van de Onderzoeksraad voor Veiligheid hebben we kunnen operationaliseren aan de hand van de items uit de NEA (tabel 4).

Tabel 4: Analytisch kader en operationalisatie

NEA vragen / indicator:	Antwoordcategorieën:
Arbeidsduur in uren per week in huidige baan	Continue variabele
Werkt u weleens over?	ja; soms; regelmatig
Hoeveel overuren maakt u gemiddeld per week? [Betaald en onbetaald; geen overwerk = 0 uur]	Continue variabele
Heeft u één of meerdere banen als werknemer?	nee; ja
Type dienstverband	Vast contract; uitzendkracht enz.
Heeft u de mogelijkheid om een bedrijfsarts te raadplegen?	ja/nee/weet niet
Kwantitatieve taakeisen ('werkdruk') [≥ 2.5 op schaal 1=nooit - 4=altijd; 3 items]	nooit/soms; vaak/altijd
Autonomie [≥ 2.5 op schaal 1=nee - 3=regelmatic; 5 items; excl. 'Werktijden' en 'Werklocatie' bepalen]	ja, regelmatig/ja, soms/nee
'High strain jobs': werk met hoge taakeisen en lage autonomie; werk met veel spanning	nee; ja
Vindt u het nodig dat uw werkgever (extra) maatregelen neemt als het gaat om: Veiligheid, bedrijfsongevallen	Niet nodig, want het speelt hier niet; niet nodig, er zijn al voldoende maatregelen; wel nodig, genomen maatregelen zijn onvoldoende; wel er zijn nog geen maatregelen genomen
Gevaarlijk werk	index [10 items; ten minste één keer 'Vaak of altijd']
Maakt u zich zorgen over het behoud van uw baan?	nee; ja
Sociale steun leidinggevende [≥ 2.5 op schaal 1=weinig - 4=veel; 2 items]	nooit/soms; vaak/altijd
Bent u in de afgelopen 12 maanden betrokken geweest bij een arbeidsongeval? [Een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen]	ja/nee

Bron: NEA (TNO/CBS).

3 Resultaten

Tabel 5 presenteert de resultaten voor de vergelijking op de variabelen van het analytisch kader waarbij de onderzoeksgroep is vergeleken met de referentiegroep. Verschillen tussen de onderzoeksgroep (Polen) en de referentiegroep zijn onafhankelijk van verschillen in leeftijd, geslacht en sector want op die kenmerken is de referentiegroep, zoals hiervoor beschreven, vergelijkbaar gemaakt met de onderzoeksgroep.

Het betreft de variabelen over werkcontext, arbeidsomstandigheden, arbeidsveiligheid en arbeidsongevallen. De gedetailleerdere versie van deze tabel staat in de Bijlage, tabel B1).

Dit zijn de belangrijkste bevindingen.

- › *Type dienstverband*: Poolse werknemers uit de onderzoeksgroep hebben minder vaak een vast contract (45,5%) dan werknemers in de referentiegroep (58,8%). Een aanzienlijk groter percentage werkt als uitzendkracht (31,5% vs. 12,3%).
- › *Zorgen over baanbehoud*: meer Polen maken zich zorgen over hun baanbehoud (32,0% vs. 15,3%).
- › *Aantal banen*: Werknemers uit beide groepen hebben meestal één baan; het hebben van meerdere banen komt in beide groepen bij 8,0% van de werknemers voor.
- › *Omvang dienstverband*: Polen werken gemiddeld meer uren (33,1 uur) dan andere werknemers (25,9 uur).
- › *Overwerk*: Poolse werknemers werken vaker over (69,9%) dan de referentiegroep (56,4%), en maken meer overuren gemiddeld per week (2,84 uur vs. 2,05 uur).
- › *Toegang tot bedrijfsarts*: Poolse werknemers geven minder vaak aan de mogelijkheid te hebben om een bedrijfsarts te raadplegen (33,5%) vergeleken met andere werknemers (46,8%).
- › *Werkdruk*: Poolse werknemers rapporteren een hogere ervaren kwantitatieve taakbelasting ('werkdruk') dan werknemers uit de referentiegroep: 41,4% van de Poolse werknemers geeft aan vaak of altijd werkdruk te ervaren vergeleken met 30,7% voor de referentiegroep. Ze geven vaker aan snel te moeten werken (46,5% vs. 32,0%) en meer werk te moeten verzetten (48,7% vs. 37,8%). Ook geven Poolse werknemers vaker aan dat ze extra hard moeten werken (30,3% vs. 23,8%).
- › *Autonomie*: De literatuur over werkstress heeft laten zien dat autonomie (beslissingsvrijheid) een regelmogelijkheid is die (te) hoge werkdruk kan compenseren. Poolse werknemers ervaren echter ook minder autonomie in hun werk; 72,0% rapporteert weinig autonomie te ervaren vs. 61,3% van de andere werknemers. Dat komt omdat zij minder vaak zelf kunnen beslissen over hoe ze hun werk uitvoeren (64,9% 'nee of soms' vs. 54,5% in de referentiegroep), minder vaak zelf de volgorde van hun werkzaamheden kunnen bepalen (68,9% vs. 54,7%), minder vaak de mogelijkheid hebben om zelf oplossingen te bedenken voor problemen (72,5% 'nee of soms' vs. 63,2%), en minder de mogelijkheid hebben verlof op te nemen wanneer gewenst (61,8% 'nee of soms' vs. 52,6%). De combinatie van hoge kwantitatieve taakeisen en geringe autonomie ('slopende banen'/high strain jobs) zien we dan ook vaker in de onderzoeksgroep: 33,7% vs. 21,4%) – een belangrijke stressfactor.

Een andere regelmogelijkheid volgens de literatuur is de sociale steun van de leidinggevende.

- › *Sociale steun van leidinggevende:* Poolse werknemers ervaren minder sociale steun van hun leidinggevend (26,7% zegt nooit of soms steun te ervaren, tegenover 15,5% van de andere werknemers). Met de stellingen ‘Mijn leidinggevende heeft oog voor het welzijn van de medewerkers’ is 30,9% het (helemaal) oneens (vs. 20,2% in de referentiegroep). Dat geldt ook voor de stelling ‘Mijn leidinggevende besteedt aandacht aan wat ik zeg’ (30,3% vs. 19,4%).
- › *Gevaarlijke werkomstandigheden en veiligheidsbeleid*
 - Gevaarlijk werk: Poolse werknemers rapporteren vaker dat zij gevaarlijk werk hebben (27,9% vs. 21,0%), zoals ‘vaak of altijd’ risico op: struikelen of uitglijden (15,3% vs. 10,5%), snijden of steken (9,6% vs. 6,2%), botsen, aanrijdingen (12,7% vs. 8,8%) en/of een ongeluk met gevaarlijke stoffen (5,5% vs. 3,2%).
Deze vier risico’s komen gemiddeld anderhalf keer vaker voor in de onderzoeksgroep dan in de vergelijkingsgroep.
 - Veiligheidsmaatregelen: Poolse werknemers vinden ruim twee keer zo vaak dat er extra veiligheidsmaatregelen nodig zijn omdat er nog geen maatregelen genomen zijn (4,4% vs. 2,0%); of als we de groep uitsluiten die aangeeft ‘geen (extra) maatregelen nodig, want het speelt hier niet’: 10,7% vs. 1,7%).
- › *Arbeidsongevallen:* Ook een hoger percentage Polen heeft in de afgelopen 12 maanden een arbeidsongeval meegemaakt (‘Een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen’) (incidentie van 7,9% vs. 4,6%; met andere woorden 1,7 keer zo vaak).

Tabel 5: Vergelijking onderzoeksgroep met de referentiegroep (samenvatting van tabel B.1 uit de bijlage)

Noot. Percentages zijn kolompercentages, en zijn getoetst met de Pearson χ^2 -test (horizontale vergelijkingen). Gemiddelden zijn getoetst met de t-test. ▲ en ▼: significant ($p < 0,05$) en Cohen’s $d \geq 0,20$. Δ en ▽: $p < 0,05$ maar Cohen’s $d < 0,20$.

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
Aard dienstverband		
- Vast	45,5%▼	58,8%▲
- Tijdelijk en/of vast zonder vaste uren	14,3%	11,9%
- Uitzendkracht	31,5%▲	12,3%▼
- Oproep- of invalkracht	8,7%▼	17,0%▲
Maakt u zich zorgen over het behoud van uw baan? [% Ja]	32,0%▲	15,3%▼
Heeft u één of meerdere banen als werknemer? [% Meerdere banen]	8,0%	7,6%
Arbeidsduur in uren per week in huidige baan [Gemiddelde]	33,1▲	25,9▼
Werkt u weleens over? [% Ja (soms of regelmatig)]	69,9%▲	56,4%▼
Hoeveel overuren maakt u gemiddeld per week? [Betaald en onbetaald; geen overwerk = 0 uur] [Gemiddelde]	2,84Δ	2,05▽
Heeft u de mogelijkheid om een bedrijfsarts te raadplegen? [% Ja]	33,5%▼	46,8%▲

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
Kwantitatieve taakeisen ('werkdruk') [% Vaak/altijd]	41,4%▲	30,7%▼
Autonomie [% Regelmatig]	28,0%▼	38,7%▲
'Slopende banen' ('High strain jobs'): werk met hoge taakeisen en lage autonomie [% Ja]	33,7%▲	21,4%▼
Sociale steun leidinggevende [% Vaak/altijd]	73,3%▼	84,5%▲
Fysiek belastend/ zwaar werk index ['kracht', 'trilling', 'houding' en/of 'herhaling'] [% Ten minste één 'ja, regelmatig' op 4 items]	77,2%	73,4%
Gevaarlijk werk index [% ten minste één keer 'Vaak of altijd' op 10 typen gevaarlijk werk]	27,9%Δ	21,0%▼
Vindt u het nodig dat uw werkgever (extra) maatregelen neemt als het gaat om: Veiligheid, bedrijfsongevallen		
- Niet nodig, want het speelt hier niet	50,0%Δ	42,5%▼
- Niet nodig, er zijn al voldoende maatregelen	36,9%▼	45,9%Δ
- Wel nodig, genomen maatregelen zijn onvoldoende	8,8%	9,6%
- Wel nodig, er zijn nog geen maatregelen genomen	4,4%Δ	2,0%▼
Bent u in de afgelopen 12 maanden betrokken geweest bij een arbeidsongeval? [Een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen] [% Ja]	7,9%Δ	4,6%▼

Bron: NEA 2021, 2022 en 2023; TNO/CBS (gewogen data).

4 Samenvattend

Samenvattend komt uit de vergelijking op achtergrondkenmerken* naar voren dat Poolse werknemers met eenvoudig/routinematig lichamelijk werk vaker werken in sectoren zoals landbouw, industrie, bouw en vervoer vs. de referentiepopulatie. Ze zijn vaker vrouw, zijn doorgaans ouder (25-54 jaar) en hebben vaker een hoger opleidingsniveau vergeleken met andere werknemers, terwijl ze dus routinematig/eenvoudig lichamelijk werk uitoefenen. Dit profiel verschilt aanzienlijk van de bredere populatie van werknemers met vergelijkbaar werk in Nederland.

Over de hele linie laten de resultaten zien dat Poolse werknemers uit de onderzoeksgroep vaker rapporteren over een meer onzekere arbeidssituatie, onveilige werkomstandigheden en een arbeidsongeval. = Een aanzienlijk groter percentage dan in de referentiegroep werkt als uitzendkracht (bijna een derde vs. 12%) en minder vaak met een vast contract. Poolse werknemers werken langere werkweken, werken vaker over en maken gemiddeld overuren. Polen maken zich ook meer zorgen over hun baanbehoud (32% vs. 15%). Ze hebben over het algemeen met zwaardere werkomstandigheden te maken (meer werkdruk, minder autonomie ('slopende banen') en minder sociale steun van de leidinggevende). Ze hebben ook vaker te maken met gevaarlijk werk, terwijl veiligheidsmaatregelen achterblijven; de incidentie van arbeidsongevallen is 1,7 keer zo groot in de onderzoeksgroep, vergeleken met de referentiegroep.

Wat komt er uit ander onderzoek: CBS-onderzoek 'Arbeidsongevallen en beroep'

Het CBS³ (Pleijers, A. & Van Thor, 2023) is in 2023 in de NEA's van 2014-2021 bij de gehele groep werknemers (dus geen apart onderscheid naar arbeidsmigranten, of Polen) een groot aantal mogelijke determinanten nagegaan van arbeidsongevallen met verzuim. In de analyse zijn de invloeden van determinanten (zoals beroep, kenmerken van het werk en sociaal-demografische kenmerken) voor elkaar gecorrigeerd – met andere woorden, het gaat om de zuivere invloed van de determinant zonder vertekening door andere determinanten die er ook mee samenhangen.

In het licht van de resultaten die deze notitie heeft gepresenteerd zijn vooral de bevindingen uit de CBS-analyse van belang dat het werken in een agrarisch beroep, alsook in een technisch, dienstverlenend of transport- en logistiek beroep gerelateerd zijn aan arbeidsongevallen met verzuim. Overwerk - en het hebben van een uitzendcontract, zij het in wat zwakkere mate - vertonen ook een samenhang met arbeidsongevallen met verzuim. Op het gebied van werkomstandigheden zijn de belangrijkste determinanten gebrek aan sociale steun van collega's en leidinggevendenden, gebrek aan autonomie, ongewenst gedrag (incl. pesten) door klanten of collega's of leidinggevendenden, fysiek belastend/zwaar werk, emotioneel zwaar werk en werken in lawaai (wellicht een indicator voor een industriële werkomgeving). In wat zwakkere mate vormen hoge kwantitatieve taakeisen een determinant. Het CBS-onderzoek

³ Pleijers, A. & Van Thor, J. (2023), Arbeidsongevallen en beroep, Publicatiedatum: 18-1-2023, [5. Multivariate analyse verschillen per beroep naar kenmerken werk en werknemer | CBS](#)

*Naar aanleiding van de vergelijking op achtergrondkenmerken hebben we vervolgens een referentiegroep gemaakt. Deze referentiegroep hebben we zodanig herwogen (gelijkgetrokken) dat die vergelijkbaar is met de onderzoeksgroep naar sector, geslacht en leeftijd. Hierdoor zijn de geconstateerde verschillen onafhankelijk van oorspronkelijke verschillen in sector, geslacht en leeftijd. Met andere woorden, gevonden verschillen kunnen niet meer toegewezen worden aan verschillen in sector, geslacht en leeftijd.

heeft - in tegenstelling tot onze vergelijking - niet gekeken naar het ervaren van gevaren op het werk. (De vragen hierover zijn in de NEA tussen 2014 en 2021 gewijzigd en daarom niet vergelijkbaar.) Het is aannemelijk dat deze risico's ook een belangrijke determinant vormen voor de incidentie van arbeidsongevallen. Ook een mogelijke determinant (die we eerder presenteerden), namelijk 'zorgen over baanbehoud'/baanonzekerheid, is niet in de CBS-analyse betrokken. Samenvattend kunnen we stellen dat uit het CBS onderzoek blijkt dat de meeste geselecteerde werkomstandigheden ook in de NEA gerelateerd zijn aan een arbeidsongeval en dat uit onderzoek op dezelfde dataset – de NEA – blijkt dat Polen met eenvoudig/routinematig werk vaker aangeven te maken te hebben met deze ongunstige werkomstandigheden.

Beperkingen

De verklaarde variantie van het gehele model uit de CBS-analyse (dus de mate waarin alle determinanten tezamen de incidentie van arbeidsongevallen met verzuim verklaren, is relatief gering (11%). Dat wil zeggen dat er mogelijk nog een (groot) aantal andere verklarende variabelen is voor het verhoogde voorkomen van arbeidsongevallen. Voor arbeidsmigranten in het bijzonder zou het kunnen gaan om variabelen als het - als gevolg van uitzendwerk - ontbreken van een sterke band met de werkgever en daarmee een mogelijk minder consistente implementatie van veiligheidsmaatregelen, minder toegang tot veiligheidsvoorzieningen en trainingen in vergelijking met lokale werknemers, taalbarrières, een gebrek aan kennis over rechten en veiligheidsprocedures en andere variabelen uit het analytisch model van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Een andere methodologische beperking is dat het steekproefkader van de NEA wordt gevormd door de werknemers die zijn ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) (een voorlichtende rol hierbij is mede de taak voor uitzendbureaus). Arbeidsmigranten die zich niet hebben ingeschreven in Nederland – bijvoorbeeld omdat ze tijdelijk in Nederland werken – behoren niet tot het steekproefkader. Daarnaast is de vragenlijst alleen beschikbaar in het Nederlands en Engels, waarmee arbeidsmigranten die het Nederlands of Engels niet machtig zijn de vragenlijst niet hebben ingevuld. Waar het uitzendkrachten betreft werken zij dan ook wellicht via een uitzendbureau die zich houdt aan de waarden en normen voor goed werkgeverschap⁴. Juist de groep die zeer waarschijnlijk het meest kwetsbaar is⁵, is waarschijnlijk ondervetegenwoordigd in de NEA. Niettemin zijn voor deze selecte groep grotendeels minder gunstige omstandigheden gevonden. Het is aannemelijk dat voor meer kwetsbare groepen de resultaten even of zelfs meer ongunstig zullen zijn.

Tot slot zijn de resultaten van de NEA op basis van zelfrapportage. Respondenten antwoorden hoe zij het werk ervaren. Waar de een hoge werkdruk ervaart zal de ander bij dezelfde omvang van het werk een minder hoge werkdruk ervaren. Ook kunnen er culturele verschillen zijn in de interpretatie en beantwoorden van de vragen. Iets wat mee kan spelen in een vergelijking tussen groepen met een verschillend herkomstland. Niettemin blijkt uit onderzoek dat zelfrapportage voorspellend is voor toekomstig verzuim en uitval.

⁴ Zie ook: NOS/Nieuwsuur (2024). *Gemeenten worstelen met niet-geregistreerde arbeidsmigranten: 'Geen grip op'*, 18 mei 2024, <https://nos.nl/l/2520981>, en NOS (2024). *Meldpunt tegen misstanden in de vleessector*, 13 juni 2024, <https://nos.nl/l/2524461> en NOS (2024). *Minister overweegt verbod op uitzendkrachten in sectoren met misstanden*, 2 september 2024, <https://nos.nl/l/2535551>.

⁵ De Volkskrant (2024). *Arbeidsmigranten veel vaker slachtoffer arbeidsongeval: 'Je vraagt je vaak af of het niet had kunnen worden voorkomen'*, 3 september 2024, <https://www.volkskrant.nl/binnenland/arbeidsmigranten-veel-vaker-slachtoffer-arbeidsongeval-je-vraagt-je-vaak-af-of-het-niet-had-kunnen-worden-voorkomen~b114ac6e/>

Bijlage

Tabel B.1. Vergelijking onderzoeksgroep met de referentiegroep

Noot. Percentages zijn kolompercentages, en zijn getoetst met de Pearson χ^2 -test (horizontale vergelijkingen). Gemiddelden zijn getoetst met de t-test. ▲ en ▼: significant ($p < 0,05$) en Cohen's $d \geq 0,20$. Δ en ∇: $p < 0,05$ maar Cohen's $d < 0,20$.

Gecursiveerd zijn de items (vragen/stellingen) die tezamen het hoofdconcept meten. Zo vormen bijvoorbeeld de drie items 'Moet u erg snel werken?', 'Moet u heel veel werk doen?', en 'Moet u extra hard werken?' het hoofdconcept 'Kwantitatieve taakeisen ('werkdruk')'. Deze is berekend als het gemiddelde over de drie items.

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
Aard dienstverband [alleen NEA2022&2023]		
- Vast	45,5% ▼	58,8% ▲
- Tijdelijk en/of vast zonder vaste uren	14,3%	11,9%
- Uitzendkracht	31,5% ▲	12,3% ▼
- Oproep- of invalkracht	8,7% ▼	17,0% ▲
- Steekproefomvang (N)	197	6.461
Maakt u zich zorgen over het behoud van uw baan?		
- Ja	32,0% ▲	15,3% ▼
- Nee	68,0% ▼	84,7% ▲
N	160	5.648
Heeft u één of meerdere banen als werknemer?		
- Eén baan	92,0%	92,4%
- Meerdere banen	8,0%	7,6%
N	256	8.818
Arbeidsduur in uren per week in huidige baan [Gemiddelde]	33,1 ▲	25,9 ▼
N	253	8.608
Werkt u weleens over?		
- Nee	30,1% ▼	43,6% ▲
- Ja (soms of regelmatig)	69,9% ▲	56,4% ▼
N	244	8.624
Hoeveel overuren maakt u gemiddeld per week? [Betaald en onbetaald; geen overwerk = 0 uur] [Gemiddelde]	2,84 Δ	2,05 ∇

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
N	240	8.471
Heeft u de mogelijkheid om een bedrijfsarts te raadplegen? [NEA2022&2023]		
- Ja	33,5%▼	46,8%▲
- Nee	27,0%▲	16,3%▼
- Weet ik niet	39,5%	36,8%
N	155	5.467
Kwantitatieve taakeisen ('werkdruk') [≥ 2.5 op schaal 1=nooit - 4=altijd; 3 items]		
- Nooit of soms	58,6%▼	69,3%▲
- Vaak of altijd	41,4%▲	30,7%▼
N	255	8.750
Moet u erg snel werken?		
- Nooit of soms	53,5%▼	68,0%▲
- Vaak of altijd	46,5%▲	32,0%▼
N	255	8.755
Moet u heel veel werk doen?		
- Nooit of soms	51,3%▼	62,2%▲
- Vaak of altijd	48,7%▲	37,8%▼
N	255	8.746
Moet u extra hard werken?		
- Nooit of soms	69,7%∇	76,2%Δ
- Vaak of altijd	30,3%Δ	23,8%∇
N	254	8.731
Autonomie [≥ 2.5 op schaal 1=nee - 3=regelmatig; 5 items]		
- Nee of soms	72,0%▲	61,3%▼
- Regelmatig	28,0%▼	38,7%▲
N	256	8.743
Kunt u zelf beslissen hoe u uw werk uitvoert?		
- Nee of soms	64,9%▲	54,5%▼
- Ja regelmatig	35,1%▼	45,5%▲

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
N	256	8.736
Bepaalt u zelf de volgorde van uw werkzaamheden?		
- Nee of soms	68,9%▲	54,7%▼
- Ja regelmatig	31,1%▼	45,3%▲
N	256	8.732
Kunt u zelf uw werktempo regelen?		
- Nee of soms	46,3%	47,2%
- Ja regelmatig	53,7%	52,8%
N	254	8.710
Moet u in uw werk zelf oplossingen bedenken om bepaalde dingen te doen?		
- Nee of soms	72,5%Δ	63,2%∇
- Ja regelmatig	27,5%∇	36,8%Δ
N	251	8.717
Kunt u verlof opnemen wanneer u dat wilt?		
- Nee of soms	61,8%Δ	52,6%∇
- Ja regelmatig	38,2%∇	47,4%Δ
N	256	8.736
'Slopende banen' ('High strain jobs'): werk met hoge taakeisen en lage autonomie (werk met veel spanning)		
- Nee	66,3%▼	78,6%▲
- Ja	33,7%▲	21,4%▼
N	255	8.705
Sociale steun leidinggevende [≥ 2.5 op schaal 1=nooit - 4=altijd; 2 items]		
- Nooit of soms	26,7%▲	15,5%▼
- Vaak of altijd	73,3%▼	84,5%▲
N	233	8.219
Mijn leidinggevende heeft oog voor het welzijn van de medewerkers		
- (Helemaal) oneens	30,9%▲	20,2%▼
- (Helemaal) eens	69,1%▼	79,8%▲

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
N	240	8.363
Mijn leidinggevende besteedt aandacht aan wat ik zeg		
- (Helemaal) oneens	30,3%▲	19,4%▼
- (Helemaal) eens	69,7%▼	80,6%▲
N	238	8.363
Fysiek belastend/ zwaar werk index ['kracht', 'trilling', 'houding' en/of 'herhaling'; ten minste één regelmatig op 4 items]		
- Alleen 'nee' of 'ja, soms'	22,8%	26,6%
- Ten minste één 'ja, regelmatig'	77,2%	73,4%
N	256	8.794
Doet u werk waarbij u veel kracht moet zetten, bijvoorbeeld bij tillen, duwen, trekken of sjouwen? Of gebruikt u in uw werk gereedschappen of apparaten waarbij u veel kracht moet zetten?		
- Nee of soms	53,6%	58,6%
- Ja regelmatig	46,4%	41,4%
N	256	8.775
Maakt u bij uw werk gebruik van een gereedschap, apparaat of voertuig dat trillingen of schudden veroorzaakt?		
- Nee of soms	79,6%	83,9%
- Ja regelmatig	20,4%	16,1%
N	254	8.752
Doet u werk in een ongemakkelijke werkhouding?		
- Nee of soms	82,6%	83,1%
- Ja regelmatig	17,4%	16,9%
N	252	8.741
Doet u werk waarbij u herhalende bewegingen moet maken?		
- Nee of soms	37,0%	36,3%
- Ja regelmatig	63,0%	63,7%
N	255	8.743
Gevaarlijk werk index [10 items; ten minste één keer 'vaak of altijd']		
- Ten minste één type gevaarlijk werk 'Vaak of altijd'	27,9%Δ	21,0%▽

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
- Alle typen gevaarlijk werk ten hoogste 'Nooit of soms'	72,1%∇	79,0%Δ
N	250	8.554
De volgende soorten van gevaarlijk werk heb ik ...: [meerdere antwoorden mogelijk]:		
Vallen van hoogte		
- Nooit of soms	95,3%	97,2%
- Vaak of altijd	4,7%	2,8%
N	250	8.554
Struikelen, uitglijden		
- Nooit of soms	84,7%∇	89,5%Δ
- Vaak of altijd	15,3%Δ	10,5%∇
N	250	8.554
Bekneld raken		
- Nooit of soms	97,3%	96,2%
- Vaak of altijd	2,7%	3,8%
N	250	8.554
Snijden, steken		
- Nooit of soms	90,4%∇	93,8%Δ
- Vaak of altijd	9,6%Δ	6,2%∇
N	250	8.554
Botsen, aanrijdingen		
- Nooit of soms	87,3%∇	91,2%Δ
- Vaak of altijd	12,7%Δ	8,8%∇
N	250	8.554
Ongeluk met gevaarlijke stoffen		
- Nooit of soms	94,5%∇	96,8%Δ
- Vaak of altijd	5,5%Δ	3,2%∇
N	250	8.554
Confrontatie met geweld		
- Nooit of soms	98,8%	99,1%
- Vaak of altijd	1,2%	0,9%

	Polen met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk	Referentiegroep met eenvoudig/ routinematig lichamelijk werk
N	250	8.554
Verbranden		
- Nooit of soms	98,0%	98,0%
- Vaak of altijd	2,0%	2,0%
N	250	8.554
Verstikking		
- Nooit of soms	99,6%	99,3%
- Vaak of altijd	0,4%	0,7%
N	250	8.554
Een ander gevaar		
- Nooit of soms	98,5%	97,5%
- Vaak of altijd	1,5%	2,5%
N	250	8.554
Vindt u het nodig dat uw werkgever (extra) maatregelen neemt als het gaat om: Veiligheid, bedrijfsongevallen		
- Niet nodig, want het speelt hier niet	50,0%Δ	42,5%∇
- Niet nodig, er zijn al voldoende maatregelen	36,9%∇	45,9%Δ
- Wel nodig, genomen maatregelen zijn onvoldoende	8,8%	9,6%
- Wel nodig, er zijn nog geen maatregelen genomen	4,4%Δ	2,0%∇
N	250	8.675
Bent u in de afgelopen 12 maanden betrokken geweest bij een arbeidsongeval? [Een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen]		
- Ja	7,9%Δ	4,6%∇
- Nee	92,1%∇	95,4%Δ
N	239	8.590

Bron: NEA-data 2021, 2022 en 2023; TNO/CBS (gewogen data).

Healthy Living & Work

Sylviusweg 71
2333 BE Leiden
www.tno.nl